משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר נזיקין

לחם שמים על משנה בבא קמא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה בבא קמא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ד 6
פרק ב 8
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ה 8
משנה ו 8
פרק ג 9
משנה א 9
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ח 10
משנה ט 10
משנה י 10
משנה יא 11
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ד 12
משנה ה 12
משנה ז 12
משנה ט 13
פרק ה 13
משנה א 13
משנה ג 13
משנה ד 14
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 14
פרק ו 14
משנה א 14
משנה ב 15
משנה ה 15
פרק ז 15
משנה א 15
משנה ד 15
משנה ה 15
משנה ז 15
פרק ח 16
משנה א 16
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ה 16
משנה ו 16
משנה ז 17
פרק ט 19
משנה א 19
משנה ד 19
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ט 20
משנה י 20
משנה יב 20
פרק י 21
משנה ב 21
משנה ה 21

פרק א

משנה א

נזיקים תואר במשקל פעיל נזיר נזירים. נזיר נזירים. והנזיר הוא הנוזר והניזר. כמו נזיר אלהים יהיה הנער. וכן הנזיק. הוא תואר המזיק. והניזק. כמו ומלכא לא ליהוי נזיק. שכולל נזק המלך והעם מבלי יועצים. וקראום לארבעה הללו נזיקים בשם תואר. לפי שכבר הן מועדין. ונעשה זה הפועל בהם קנין עצמי. שבו יתוארו ויוחסו. משא"כ בשם מזיק. שהוא מבנין הפעיל הפועל במקרה. והוא ההבדל שבין התואר והפועל. כך נ"ל ברור.

ובזה א"צ לדחקו של בתי"ט. שהיא הרכבה שאינה קולטת. לפי שהנו"ן אינה ראיה. כי היא נו"ן השורש. אלא שנפקדה בפעל הנוסף. לבוא דג"ש תמורתו. והיה מהראוי לפי דרכו לקרות ניזיקין. בחיר"ק פ"א הפעל. ויהיו א"כ שלשה חרוקין בתיבה בלי תנועה אחרת. והוא מהשקר.

גם היותה מורכבת מההפעיל. אין לו מקום. לפי שאין שום הוראה על כך. והיו"ד לא תעיד על זאת. כי היא באה בפלס תואר הנ"ל.

אבל היה ראוי לבוא בפת"ח בראשו. כדרך תנועת הנוסף בעצם. **אכן** תואר הלז יורה על התעצמות הנזק. בין בפועל בין בנפעל.

ההבער עתי"ט דוחק שא"א לשמעו. וכמאמר הסותר את עצמו. שלפ"ד פשיטא היה צ"ל אש. כלישנא דקרא בענינא. **איברא** איפכא איכא למימר. דקבעי תנא לאשמועינן אגב אורחה. דלא מיחייב אלא כשהוא גרם לה. משא"כ אם הרחיק כראוי או עברה גדר. או לבתה רוח שאינה מצויה. דפטור. וקמ"ל דלא ניתי למטעי בלישנא דקרא דאייתי תי"ט.

משו"ה נקיט לשון הבער. שם דבר לגזרת ההפעיל. המורה על פעולה יוצאת בכוונת מכוין דווקא. דהיינו לפחות בגרמתו. ואדם פושע לעולם. לאפוקי היכי דאיהו לא גרים מידי. זה לשון ברור.

הרי כמו הנה. הריני. הנני. **ועיין** לשון התו' תדע שלכך שינה לשונו. שבכ"מ אומר לא ראי. כראי. שהוא מלשון ראוי. וראיה לדבר משא"כ בזה וק"ל.

משנה ב

נכסים המיוחדים שאם הזיק נכסים של הפקר פטור. כפרש"י. **לכאורה** הדבר תמוה. כדאיתא בגמרא מאן תבע ליה. אפ"ה לכבוד רש"י גברא רבה אמר מילתא לא תהוי כחוכא. מתריצנא לה. דסד"א אע"ג דאפקריה מריה. לאו אדעתא דהכי אפקריה. אלא שזיכו בו עניים. **ודומיא** דשביעית דהפקר היא לאכלה. ולא להפסד. מ"מ פטור. לפי

שאינן נכסים מיוחדים לאדם אחד. ואין לו תובעים. **ושמא** אפי' כעובדא דר"ס דהגוזל בארא. דאדעתא דאריא אפקריה. אפ"ה לא מצי למתבעיה כה"ג. דוק. ותלמודא שני שנויא רויחא. **ומ"ש** הלכתא אהדדי לק"מ. כי ראה רבי כאן דבריו של ר"י בנזק ושנאן סתמא קולא לנתבע. וגבי מיתה בלשון יחיד.

חוץ מרשות המיוחדת ער"ב ותי"ט דודאי ל"ש הזיק מזיק עצמו בחברו או בממונו ונכסיו שהכניסן שלא ברשות. חייב.

והיינו כי הזיק בכוונה. אבל שלא במתכוין. ודאי פטור כה"ג. אע"ג דאדם מועד לעולם. וא"צ להזהר בו לגמרי שלא יזיק לממונו. שהכניס שלא ברשות. ואפילו בפסיק רישיה כו'. כההיא דמלא חצר חברו כדים כו' בעל החצר משבר ויוצא כו'.

הנזק והמזיק עתי"ט לשון תשבי. שתמה למה לא אמר המזיק והמוזק. ע"מ המכה והמוכה. **ועם** מ"ש לעיל כבר נתיישב זה.

ורמ"ז כתב בזה דברים שאין בהם טעם וריח. כי מ"ש שאין מזיק משמע דווקא מפעיל. ולו יהי כן. וכי בשביל שנמצאו יוצא ועומד בפעל אחד. יגרע מהמזיק היותו יוצא ג"כ. והרי אפילו בלא הקיץ שהוא עומד (מ"ש רמ"ז שמשמש בלשון קל. אשתבש. שאין זה קל. אך פעל עומד יקרא ואשר תשים. הוא יוצא כראוי לו) כתב רד"ק במכלול (דז"א) בפירוש שאם נרצה להשתמש בו בפעל יוצא. הרשות בידינו לעשות כן. כל שכן בתואר ופעל מזיק שלא נמצאהו עומד בשום מקום. ומענינו הוא נלמד. ובכל זאת לא השיב כלום למניעת השמוש במוזק. שהוא תולדה דמזיק. ואם יש מציאות לאב. מדוע יעדר הבן הנקרא לגזרת היוצאים מזיק בשמו הנולד ממנו בדמותו כצלמו. **ומ"ש** והמכה והמוכה הם יוצאים לשנים. **אינו** מובן. מי לא משכחת לה בהכאת יד או באגרוף. **ומה** כל זה עושה לענין הנדרש. ר"ל שלא יאמר בשביל כך מוזק. יקבל פעולתו ע"י אחד או שנים הרפה או החזק. דומה כאילו לא ידע מר. בדקדוק מאי קאמר. ולה"ק קראה מתנמנם אם קרא לא גמר. ודרכי המדקדקים לא שמר.

משנה ג

ושוה כסף ז"ל תי"ט. כתב הר"ב וכשבאים לשלם ההיזק מנכסי יתומים לא יפרעו אלא מן הקרקע כו'. ולכאורה הואיל ולא כתב האידנא מגבינן ממטלטלי דיתמי כו' דדעתו דלא תקנו אלא לב"ח משום נעילת דלת. אבל לנזקין דלא שכיחי לא תקון. אלא שהרמב"ם כתב כו' ואעפ"כ כתב דהאידנא מגבין לנזקין מטלטלין של יתומים ע"כ.

לא ידענא פלוגתייהו במאי. דלכאורה נ"ל. דלא שייכא פלוגתא בהך מילתא. מידי הוא טעמא דרא"פ. אלא משום דלא תקנו לנזקין דלא שכיחי. אטו מי איכא מאן דפליג במידי

דלא שכיח (והיינו קרן ותולדותיהן דמשונה ולא שכיחי. וכן שור שהזיק אדם) דלא עבדינן שליחותייהו האידנא. ולא מגבינן ביה בח"ל אפילו ממקרקעי. ואף לא ממזיק עצמו. וגם לא מאותו דבר שהזיק בעצמו. **אלא** דאי תפס. מהני. דלא מפקינן מניה. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה **מיהו** מניה דווקא. אבל מיתמי. מסתייה דתהני תפיסה בדבר המזיק עצמו. **אי נמי** אפילו במקרקעי דמזיק. דמשתעבדי לקרנא מיהת האידנא נמי **איברא** הבו דלא לוסיף עלה למגבי נמי אנבויי. ומניהו דיתמי נמי. וממטלטלי דיתמי נמי. כי הא מאן שמעת ליה. וליכא מאן דאמר לדעתי.

אי הכי ודאי ליכא לאוקמי לדהרי"ף. אלא במידי דשכיח ואית ביה חסרון כיס. (דהיינו שן ורגל. וכן אדם שהזיק שור) דשליחותייהו דקמאי עבדינן בהו. ודמו לשאר חובות ושיעבודים דאזיל ליה טעמא דר"א. ועל כרחך יודה בזה גם ר"א. ואין מקום למחלוקתן (כתבתי הכל בלי עיון בספרים כלל. לידע במה נחלקו) וזה מן התימה.

ואין לומר דהרי"ף אזיל לטעמיה. דס"ל דמנדינן לחובל עד דמפייס לבעל דיניה.

דההיא תקנה אחרונה משום קנסא. ודווקא לדידיה קנסוהו. אבל לא קנסו בנו אחריו. ותקנתא לתקנתא למיגבי ממטלטלי דיתמי נמי. ודאי לא עבדינן. זה ברור. לענ"ד.

וע"פ עדים ב"ח הא דהוקשה למפרשים. מ"ש דלשמעינן הכא. הא פסילי לכל עדות. **נ"ל** לק"מ. דהא בהזק בהמה איירי הכא. וס"ד דסגי בעדות עם הדומה לחמור. אע"ג דבעל השור משלם מכיסו כ"ש בקרן תמה. דאינו משתלם אלא מגופה של בהמה. זה פשוט.

משנה ד

הבהמה בעלת תרבות. כמש"ה בהמות הייתי עמך. בהמות אשר עשיתי עמך.

ושור המועד ג"פ נגח כו' ולגבי מועד חשיב להו חד פירש"י. **דע"י** העדאה דעדים אתי בהו חיוב. והועד לחמשתן בהעדאה אחת. הילכך חדא מילתא היא.

והאדם הרי אלו חמשה. בב"ח קמיירי. כפירש"י **ומאי דמסיימי** תו'. דבור ואש כך לי פ"א כמו בפגו"ד **לא** נהירא דשור כי לא אייעד בבעלים. נמי כך לי פ"א. כמו פ"ב. שאינו נעשה מועד אלא על פי בעליו. כדכתיב והועד בבעליו. א"ה לאו משום לתא דידיה קתני ליה. אלא לתייהו דבעלים. וקיימא קושיא בדוכתה. לתני נמי בור ואש.

הזאב נראה דנקט להו דרך גדלן. או דילמא דרך חשיבותן וערך סכנתן. קחשיב להו מלמטה למעלה. שהזאב הוא היותר מצוי וקרוב לישוב. ומתערב עם הכלב (עפ"ק דכלאים) ליש מלך בבהמה. מ"מ אינו מסוכן כדוב. ולא עז כנמר וכן כתוב כדוב שכול. כנמר על דרך אשור.

הרי אלו מועדין פשוט דכלב רע לא גרע מכל הני. **והא** דלא נסיב ליה תנא דמתניתין. משום דסמיך אדשילהי פ"ז דמכילתין. דאשמועינן התם. דאסור לגדל את הכלב. וקאי עליה בארור נמי. משו"ה פשיטא ליה טובא. **ואי** משום דכיון דאיכא דשרי בכופרים. (ועמ"ש בס"ד בשי"ע סי"ז) בפלוגתא לא קמיירי.

וה"ט דשייר נמי חתול. אע"ג דנ"ל ג"כ פשוט. דאיהו נמי הוי מועד מתחלתו. כשאינו מבני תרבות. דאסור לקיימו. **מיהו** כלבים וחתולים בני תרבות. ודאי בכלל שור הן. כמו שאר כל בהמה חיה ועוף. כדתנן שילהי פרקא חמשאה לקמן.

בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין ש"מ אית ליה לר"א. דיש להן תרבות. ויש להם בעלים. **ורמינהו** רא"א כל הקודם להרגן זכה. כדתנן רפ"ק דסנהדרין. ותקשי אליבא דר"ל. דאמר התם והוא שהמיתו. מיהת כי המיתו. אפילו חדא זימנא. שוינהו רבנן כאיסורי הנאה. ולית בהו לא לבעלים ולא לאחר הנאה. אפילו זכיה בעורן לא. ומאי זכה. זכה לשמים. דקעבד מצוה. ולא בעי למידייניה. **ואילו** הכא קאמר. בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין. ובעו העדאה בב"ד. וכל כמה דלא גמר דינייהו. לאו איסורי הנאה נינהו. ואית להו בעלים. ואסור להרגן ודאי מקמי גמר דין דידהו. דכיון דלא סגי להו בלא העדאה. ולא הפקר הם. בעינן נמי כמיתת בעלים. כך מיתת השור. בב"ד דווקא. ולא זכה הקודם להרגן.

וכל שכן דקשיא לר' יוחנן אליבא דר"א התם. דאמר אע"פ שלא המיתו. דקסבר אין להם תרבות. ואין להם בעלים. ובכל גוונא הזוכה להרגן. זכה מהפקרא. **ואילו** הכא איפכא שמעינן ליה לר"א. דאינן מועדין משמע אפילו המיתו פ"א. ולא מיבעיא היכא דלא המיתו. והיא תמיהא רבתא.

ואי אפשר להעמידה אם לא נגרוס בחדא רבי אליעזר. ובאידך רבי אלעזר בלי יו"ד.

שוב ראיתי בתו' דסנהדרין. דקשיא להו כי קושיין אר' יוחנן לחוד. ושנו כדשנינן. וע"ש עוד. **איברא** לא ידענא מאי דקא מוקמי תו להיא בקשורים. ובגורזקי. **תינח** נחש אתי שפיר. מיהו היכי סלקא שמעתיה התם. דאי הכי תוקמה לדר"י בתרבות דשלשלאות. ואפ"ה ס"ל דאין להם תרבות. ולא בעלים. וכל שכן בתרבות גרידא. **והכא** ס"ל דבתרבות גרידא סגי. הא על כרחין צריכין נמי לשינויא קמא. ועמ"ש בס"ד פ"ק דסנהדרין.

הנחש ר"א קאמר לה. דביה מודי. דאינו בן תרבות.

פרק ב

משנה ב

השן היינו שן דחיה. כמ"ש בגמ'. **ויש** לו סמך מבואר בכתוב. ושן בהמות וגו'. דההיא ודאי שן דחיה דווקא.

אכלה כסות כו' משלם ח"נ נראה פשוט. דהאי תולדה דקרן ממש הוי. ויש לו העדאה. וצ"ע ברא"ש כאן.

שקפצו עתי"ט שאחז החבל בשני ראשיו. מעיקרא סבר דלהכי לא תני שנפלו כגון דמקרבי כלים לכותל. ובסוף כתב. מתני' דמרחקי כלים.

נסתבך בלשונו של נ"י המגומגם בכאן. אבל לשון התי"ט משובש ואמר דברים שאינם דהיכא דמקרבי. פטור אף על הקפיצה. תלי ביה בוקי סריקי בנ"י. מה שלא עלה על דעתו. שאין ספק שעל הקפיצה לעולם חייב. רק נפילה מילתא דלא פסיקא היא. דזמנין דפטור כגון היכא דמקרבי. משו"ה לא תני לה. אע"ג דמשכחת לה נמי דחייב והינו כגון דקיימי כלים בי מצעי. והויא רבותא. משום דלא אורחיה דתנא לאורוכי. כמ"ש בס"ד בחי"ג. זהו דבר ברור. ותי"ט לא חלי ולא מרגיש.

גם במ"ש. והיינו היכא דמקרבי. ואז פטור על הקפיצה. כי הלא היה צריך לבאר. היכי ליחייב על הקפיצה. ואיך אפשר שיעשו הזק בקפיצה. היכא דליכא כלים דהא מקרבי. וכבר אמר בתחלה. דכי קפצי. לברא קפצי. ולא חש לקמחיה כלל.

משנה ג

חררה מן חרה מני חורב. וחרה נחושתה.

משנה ה

דיו העתיק רמ"ז מ"ש ה"ע וז"ל. אין דנין ק"ו אלא להטיל על הלמ"ד אותה חומרא שיש במלמד בלבד. אבל לא להעדיף עליו יותר מהמלמד. ואע"פ שהלמד כל כך חמור בערך המלמד (כצ"ל) **ופשוט** דלהכי אייתי ר"ט קרן מרגל. וק"ל.

כתי"ט ד"ה ברה"ר. צ"ל חלוק.

משנה ו

תי"ט ד"ה סימא. צ"ל א"כ לכתוב קרא פצע בפצע.

פרק ג

משנה א

בעל החבית היינו כד היינו חבית נ"מ למו"מ. שיכול הלוקח המוחזק לומר תן לי חבית. שהיא גדולה מכד. כדמוכח רפי"ט בעובדא דר"א. דדרש ויצאה ויצאה כת שניה. אמר הללו בעלי חביות כו'.

ולענין מ"ש תו' דהולכין אחר רוב הדיינין. עמ"ש בשי"ע (סקכ"ז) שתרצתי קושיא אחרת כיוצא בה. באופן שתרצו התו' כאן.

משנה ה

זה בא בחביתו. וזה בא בקורתו זה לקראת זה.

משנה ו

אחד רץ כו' ע"פ רע"ב דבע"ש רץ הוא לדבר מצוה להכין צרכי שבת. ומתיירא שלא יכנוס השבת. והוא עדיין לא השלים המוטל עליו לעשותו. לפיכך עושה במרוצה ובחפזון. וכדאשכחן נמי להההוא סבא דנקיט תרי מדאני אסא ורהיט בה"ש. **ולענין** פירושו של הר"מ ברץ בע"ש בה"ש. **בגמרא** משמע דלא כוותיה. עע"ל.

חייב הרץ ופשוט דהיינו דוקא כשהיה זה רץ לקראת המהלך. או שהיה אחרון. ולא אמר למהלך שיפנה ויעמוד מן הצד. דאל"ה מהלך חייב ורץ פטור. **אבל** במהלך ובא מן הצד לקראת הרץ ועכב מרוצתו. והוזק או הזיק. נ"ל דשניהם פטורין. דכל כה"ג לאו משונה הוא. כיון שאין עומד בדרך כנגדו. ודילמא הו"ל מילתא דפחיזא. ואורחיה הוא למרהט. **ואפילו** תימא בכל גוונא משונה הוי בחול. מיהו מהלך נמי משנה הוי בכה"ג. דהו"ל לעמוד משו"ה מסתברא דאית להו דינא דשניהן ברשות ופגעו זה בזה.

עתי"ט שפקפק במ"ש בעל הגהת ש"ע שהביא לשון נ"י בשם הרמ"ה. דנשאר צרכיו. כבחול דמי. כאילו אינו חולק ע"ד הש"ע דלא שני ליה. ובודאי חלוקין הן. **וע"ז** כתב רמ"ז וז"ל מוכח ממ"ש הרב בהגה דגם הרמב"ם ס"ל. דווקא בצרכי שבת. ולדידי כמעט מוכרח לפרש כן. משום דתלה כדי שיהא לבו פנוי בכניסת שבת כו'. שלא ישאר מה לעשות בבוא השבת. והיינו ממה שצריך לו לצרכי שבת כו'. אבל אי איירי במה שאין צריך לשבת. מה לי שיהא פנוי. הלא בע"כ יפנה מעסקיו עכ"ל. **ולי** אין זה הכרח של כלום. כי ר"ל שיהא לבו פנוי ומחשבתו טהורה בשבת. בלי טרדת המחשבה בעסקי חול. וגם זה מצוה. שיהא בשבת טוב לב. לכן דעתי נוטה לדעת התי"ט בזה. עם שעדיין אינו מוכרע אצלי. וצ"ע למעשה.

משנה ח

מועד בתם משלם במותר אם הזיק את התם יותר ממה שהזיקו. וכתב עליו הרא"ש וז"ל למה הוצרך לפרש מועד בתם כו'. כבר פירש לנו פירושו של במותר. אלא כו' לומר לך. שהתם משלם נזק שלם בנגיחה זו. כגון אם חבל מועד בתם חמשים. ותם במועד ארבעים. הדין נותן שישלם מועד בתם שלשים. קמ"ל שאינו משלם אלא עשרה דהיינו יותר על מה שהזיקו תם (משום שהתחילו כאחת) ע"כ. **ולפ"ז** הוא הדין אם הזיקו זה את זה בשוה. שכל אחד הזיק בחברו חמשים. אין אומרים ינכה תם למועד עשרים וחמשה. וישלם לו מועד. עשרים וחמשה. אלא יצא זה בזה. כיון שאין כאן מותר חבלה **ונמצאת** אומר לפירוש זה. תם חמור ממועד אצל מותר חבלה. שאם תם הזיק מאה. ומועד הזיקו חמשים. אי אמרת שמין חיוב תשלומין נמצא יצא זה בזה. משא"כ השתא דאמרת דפרע במותר חבלה דווקא. וכל מה דליכא מותר. אין מחשבין אלא יצא זה בזה. אשתכח חמשין דמועד אזדו להו בחמשין דתם. דל בדל. נפישי חמשין דמותר חבלה. דבעי תם לשלומי בהו חצי נזק. יציבא בארעא. וגיורא בשמי שמיא. דהא לגבי מועד קולא הוי טפי. דכי אזלת בתר חבלה. לא משלם כדמיבעי ליה לשלומי. לענין שום הנזק. ולגבי תם הוי איפכא. וצ"ע שהרי א"כ לקתה מדה"ד ואין זו מדה בתורה.

שוב ראיתי שגם רמ"ז הקיפהו בקושיות. אך מ"ש דלפ"ז חמור תם שמפסיד עשרים מן הראוי. והמועד אינו מפסיד אלא עשרה. בזה לא אמר כלום.

משנה ט

שור שוה מנה שור תם.

ולא קיימת וגם את המת יחצון ור"מ מקיימו פחת שפחתה מיתה מחצין בחי. ולא דלאחר מיתה.

משנה י

שורו שחבל באו"א דמריה. דלא תטעה לפרש או"א דשור. **טעה** בעל הגהות אלפסי שהגיה דאמרי' ועשה ממנו לשון ארוך. ונמשך אחריו רמ"ז. ושגו מאד. **אפילו** מאי דסליק אדעתייהו. לא קשיא פשיטא. דהא תני ליה משום סיפא. דהוא פטור.

שורו שהדליק את הגדיש בשבת כתב נ"י לענין שור אין חילוק בין שבת לחול. דאפילו בחול חייב. **אין** הלשון מדוקדק. אלא לגבי חצי נזק שייך קצת אפילו בחול.

מפני שמתחייב בנפשו עתי"ט. **ולפמ"ש** בס"ד במ"ב רפי"ג דשבת. לא מיחייב אמלאכה שא"צ לגופה. אלא במתקן עמה שום דבר. הכא נמי מיירי במתכוין להנקם משונאו. דמתקן הוא אצל יצרו. וע"ל מ"ה פ"ח.

משנה יא

בסלע לקה דרך ריצתו מפני רודפו.

לקה מ"ד בקמ"ץ הלמ"ד. לא משתבש. עיין עזר אור וי"ג לוקה. בשור"ק. משלא נזכר פועלו.

שניהם חייבים ע"פ רע"ב. אבל ליתנהו לתרווייהו. שמכר או אכל. אחד מהן.

קטן הזיק ודמי הקטן תקח. רש"י.

דייק טובא. דבודאי הכא לא הוחלט השור. דהא היא גופה חדוש היא. דבלעלמא מודה בקנס פטור. ולא החליטו הכתוב כלל ע"פ הודאתו. משו"ה פשיטא דלא שקיל אלא דמי כדאמר מזיק.

ולשון אינו מדויק נ"י. אלא מיהא כי ניחא ליה למזיק. קיהיב ליה תורא. דבדידיה תליא ודאי. וקפחיה לתי"ט בטעותא. דקסבר הכא נמי שקיל תורא. אפילו בע"כ דמזיק. ולא היא. הא ליכא דסליק אדעתיה. **תדע**. דהא קיי"ל מכרו מזיק. אינו מכור. אפילו לר"י. ועד שלא עמד בדין. מכרו. מכור כו' לכ"ע (לרדיא מיהא וכי לא אתו סהדי. מכור לגמרי. ולא גבי מדי) כדאיתא פ' המניח (לד"א) ואע"ג דאיכא סהדי בצד אסתן. כ"ש היכא דליתינהו לגמרי. זה ברור ופשוט מאד.

אחד תם כו' אשמועינן דאפילו לר' אחא. כצ"ל בתי"ט.

המע"ה מ"ש רע"ב ואי תפס ל"מ מניה.

עש"ך סס"ת.

פרק ד

משנה א

ישלם לאחרון כגון שתפסן (צ"ע כי לא תפסו) וכרבי ישמעאל ס"ל. דאילו לרבי עקיבא בלא תפיסה נמי. ולמה ליה למתניה כלל. בכל גוונא אחרון נשכר. וכ"ה פירש"י. ועדיין צ"ע. **אבל** להתו' בין לר"מ בין לר"ש. מתוקמא מתני' בדתפיס ליה ניזק אחרון אחרון. ואפ"ה לא נעשה עליו ש"ש אלא לחלקו. עמ"ש תי"ט בסמוך. מטעם הרא"ש בשטת התו'.

משנה ב

מועד למינו גסה לגסה. דקה לדקה.

ממילא אין לפרש לקטנים. אלא קטנים שבאותו מין.

מועד לשבתות פרושא קמא דרע"ב ניחא דאתי אליבא דכ"ע. ובתרא דלא כר"ע דפ"ג דלעיל. דתם באדם נמי נזק שלם משלם.

משנה ד

פטור עתי"ט שנתקשה בדבר **ולי** נראה פשוט דהיינו טעמא. משום דאיש כתוב בפרשה. והנהו לאו איש נינהו. והא דאמור רבנן אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו. ודאי דלא אפשר. כיון דמדאורייתא פטירי. דלא רמי רחמנא קנסא עלייהו. דלאו בני קנסא נינהו. לא בדין אדם ולא בדין שמים. וחס רחמנא נמי עלייהו. דלהכי כתב קרא שור איש. היכי ליקו רבנן ולפקעו ממונייהו (ומזה ל"ל יצא לחז"ל ג"כ. בשור תם של הפקר שנגח. וקדם אחר וזכה בו. אין לו לניזק כלום. כיון שלא תפסו. לא הוחלט. אף לדברי ר"ע. כה"ג דלית ליה בעלים. ומהפקרא זכי ביה היאך) אבל בשכבר נגח. לא סגי בלא"ה להעמיד אפוטרופוס. מפני תקנת העולם לייעדו להבא. וזה ברור.

משלם כופר דליכא למימר יומת ממש. ודכתיב ואם כופר יושת. רשות הוא. אי בעו יורשים. דהא כתיב ולא תקחו כופר לנפש רוצח. **ונ"ל** שזה שכתוב מתחלה יומת. לומר שאם אינו נותן כופר. יומת גם הוא באותה מיתה. שיסבבו מן השמים. שיבוא שור וינגחנו וימיתנו באותה גרמא. שמת בו המת ע"י נגיחת שורו. **ולפי** שהיא גרמא בעלמא. חסה עליו תורה להקל דינו. להביאו לפדיון. והרי זה נתינת טעם לענין הכופר. **ושעור** הכתוב כך הוא. השור יסקל על פי ב"ד. וגם בעליו יענש מיתה. אע"פ שאין דינו מסור לב"ד. מכל מקום לא ינקה. כי יומת ממילא בידי שמים. לפיכך אני משיאך עצה לשית עליו כופר. כי על ידי זה ינצל מעונש מיתה המעותדת לו.

משנה ה

משלם כופר ליורשים ואם היה גר. פטור לפי זה. כמו בדמי ולדות.

ואין זה חדוש וחומר בעבד ואמה. שמשלם דמיהם לבעלים. לפי שהם כשורו וחמורו.

משנה ז

שור היתומים דלא תימא כיון דלאו בני דעה נינהו. **ותו** דהא איש כתיב בנגיחה דנזקין. דמשו"ה פטורין מתשלומין. כדלעיל מ"ד. וכמ"ש שם בס"ד. סלקא דעתין נילף מנה לנגיחה דמיתה.

שור המדבר נראה פשוט. דהאי לאו שור יעריי הוא. דשור הבר הוא דמיקרי. אלא בשור בן תרבות דידן. והוא של הפקר.

נ"ל משום דקבעי לאשמועינן רבותא אליבא דר"י. דאפילו לא אפקריה מריה. אלא איהו דערק לאגמא. ואייאש מריה מניה. דלא בר נטירותא הוא. פטריה ר"י. כי היכי דמפטר כה"ג בנזקין. אי קדים אחר וזכה בו. דהא בכלל הפקר הוא. ואבדה דרחמנא שרייה היא. של מוצאה הוא דהויא. **והכי** נמי מוכח מדדייק תלמודא. היינו שור הגר. היינו שור

המדבר. דאיהו אפקריה. או דהוה הפקר מעולם. אכתי בשל הפקר הנעשה מאליו. אחר שכבר היו לו בעלים. מנלן דפטר ר"י. ואצטריך ליה שור הגר (משום דממינא הוה הפקר) אע"ג דנסיב שור המדבר. אלא ודאי לא שנא. דכל היכי דהוי של הפקר. בין דאפקריה איהו מדעתיה. בין דאפקריה רחמנא. בכל גוונא. שם הפקר חד הוא לענין זה.

משנה ט

ונעל בפניו כראוי היינו שמירה פחותה **אבל** שמירה מעולה. היינו שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. ובה גם התם פטור לד"ה. ואצ"ל מועד.

פרק ה

משנה א

ורביע או רביע קאמר. והיינו שאם הזיקה מנה. וצריך לשלם חמשים. ואי אפשר להשתלם מן הפרה משתלם מן הולד עשרים וחמשה. **וכתי"ט** דה"ה נמי אם אין בפרה שעור חצי נזק. דמשלם המותר מהולד כו' והשתא אותו מותר משלם מחצה מולד. שהוא רביע. **ואין** לשון זה מדוקדק. דמשמע דכי בעי שלומי מחצה מותר. הוא רביע נזק לעולם. והא לא משכחת לה אלא פחות מרביע. דהא בנזק מנה. אין על הולד לשלם אלא כ"ה. כי ליתא לפרה.

וכל מאי דאיכא לאשתלומי מפרה. מנכה נגדו החצי. מחשבון כ"ה. שהוא רביע נזק שעל הולד לשלם.

משנה ג

או שנשכו כלבו לא מיבעיא נגיחה דתם דפטור ברשות המזיק. אלא אפילו נשיכה דכלב רע. שהוא מועד מתחלתו (עמ"ש בס"ד לעיל שילהי פ"ק) נמי מיפטר.

והסתכל בעין פקוחה. ותראה מחכמת לשון המשנה בדיוק נפלא ובהשגחה. דבסיפא לא אכפל למתני נמי. או נשך כלבו שורו של בע"ה. אלא נגח לשורו של בעה"ב בלחוד. כיון דאנגיחה תמה מיחייב. תו לא אצטריך ליה לאשמועינן נמי כה"ג במועד. דממילא משמע.

ונסתלקה תמיהת תי"ט.

בעל החצר חייב בקרן בכל גוונא.

ובשן ורגל. עיין לעיל מ"ב דריש מכילתין בפי' רע"ב ד"ה רשות הנזק והמזיק. ובח"מ (סי' שפ"ט) ודוק.

משנה ד

שהיה מתכוין עתי"ט שכתב ומזה אני תמה ע"ל הר"מ דמשמע דס"ל הקשא אף לאין מתכוין כו'. **אומר** אני. הר"מ אסוגיא דהתם סמיך. דפשיטא ליה לרבא כחזקיה. ובהכי סלקא מסקנא. עתו' שם. וצ"ע.

שמין את האשה עתי"ט. **ונראה** שבכלל שבח פדיון. כשרואין אותה מעוברת. דמיה יקרין מריקנית. שאין עליה קופצים כ"כ. שדואגים שמא עקרה או איילונית היא. וצ"ע **היתה שפחה ונשתחררה** הא דנקיט האי לישנא כו' דעדיין לא היו לה בנים. רש"י. **ור"ל** בנים שהורתם בקדושה. דכי הו"ל בנים שלידתם שלא בקדושה. כדליתנהו דמו.

משנה ה

שיח אריך וקטין. **צ"ע** אם אין שעור לדבר. וסתמא משמע ארוך כמה דבעי. רק שעמקו יתר על רחבו. כדאיתא בגמרא גבי בור. אבל על ארכו לא הקפידו. דמ"מ איכא הבלא. וכן משמע מסתימת הפוסקים.

משנה ו

עבד או אמה סד"א הואיל והוא עם הדומה לחמור ליחייב. קמ"ל. **ותי"ט** כתב דלא תימא כל דאית ליה בעלים (א"כ נפלה לתוכו אשה. שיש לה בעל. יהא חייב) כו'. ונראה טעמא דאדון מיקרי לעבד ואמה. לא בעל ע"כ.

והוא טפל בלי מלח. **אבל** יש טעם בדבר כלשד השמן. משום דלא קרינן ביה והמת יהיה לו. עשי"ע (סמ"א).

משנה ז

אחר שור כו' נ"ל הוא הדין לסירוס.

וצריך טעם אמאי שייר ליה תנא. ועשי"ע (סקי"א. ולענין צב"ח שם סק"ו וסי"ז).

כיוצא בהם ונראה שהוא הדין לדגים שבים. כדמשמע בגמרא. שאף הן בכלל אסורין השנויין כאן. **וצ"ע** מ"ט שיירינהו. והו"ל לאשמועינן בהו רבותא טפי. ועשי"ע שם.

פרק ו

משנה א

והזיקה בשן ורגל. **ודין** הקרן אצל שמירה. פחותה. עספ"ד דלעיל.

פטור וקמ"ל דסגי להו בשמירה פחותה.

לא נעל כראוי והזיקה. חייב. אע"ג דלא קעביד מידי. נמי מיחייב אכעין ושלח כעין ובער. **וצ"ע** קצת מנלן דקרא לאו דווקא.

נפרצה מחיצת הדיר. אפילו מעצמה.

משנה ב

נפלה לגנה כגון שהוחלקה. כתי"ט.

ולפ"ז סיפא דתנן ירדה כדרכה. רבותא הו"ל למתני אפילו הפילוה חברותיה כו' **הא** ל"ק. איידי דתני רישא בדידה. תני נמי סיפא בדידה. ודוק נמי דקתני נפלה. ולא שהפילוה.

משנה ה

גדר של אבנים הוא בכ"מ.

פרק ז

משנה א

אין הגונב אחר הגנב משלם כו'. כל שלא קנה בשינוי.

משנה ד

גנב והקדיש כו'. בגמרא פריך. אהקדיש ליחייב. מה לי מכרו כו'. ומשני מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא דשמעון כו'.

קשיא לי. אמאי לא משני דעדיפא. מכרו להדיוט שאני. דמקבל מעות תמורתו. משא"כ בהקדיש בכחנם קעביד. ולא אהני ליה מידי.

וי"**ל** דאפילו נתנו במתנה להדיוט נמי מיחייב. דבכמה מקומות המתנה כמכר. דאי לאו דהוה ליה הנאה מניה. לא יהיב ליה. הדר הוה ליה מתנה כזביני. א"כ בכלל מכירה היא.

משנה ה

או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם נקט כל הני גווני. אף על גב דלא צריכי. **כה**"**ג** אשכחן בבתרא דנדרים. ובר"פ אותו ואת בנו. ודכוותה טובא. **מיהו** הך בבא. לא יתירא היא כולי האי. דאיכא למימר משום דהוה מצינן למטעי דצריך דווקא להיות טביחה ומכירה ברשות בעלים. סד"א כי הוציאן מרשותם. דקני ליה להתחייב באונס. כי טבח ומכר. שלו הוא טובח. שלו הוא מוכר. קמ"ל.

משנה ז

ומגדליך תרנגולים שמא יביאו כשעורה מן השרץ לרע"ב. **ושבוש** הוא כשעורה מאי עבידתיה גבי שרץ. דשיעורה בכעדשה ובדקתי בפירש"י ומצאתי כדברי.

לא יגדל את הכלב עשי"ע (סי"ז).

אא"**כ קשור** כו'. צ"ל דאז אין האשה חוששת לנביחתו. שהרי עדיין נובח הוא. ולכך מגדלין אותו.

פרק ח

משנה א

רואין עתי"ט עמ"ש הפוסקים דמתנות דייניגן. וטעמא דאי איתא שהקנה לו. הרי זכה בו ויש ח"כ. עכ"ל. ואינו מוטעם לחכי. **אלא** טעמו של דבר הוא. לפי שהמתנה כמכר. דאי לאו דהוה ליה הנאה מניה. לא הוה יהיב ליה. הדר הו"ל מתנה כמכירה. כמ"ש בפב"ה (וכמ"ש בס"ד מ"ה פ"ז) וכן בכמה דוכתי.

משנה ג

וחובל בחברו ביו"ה לא מיבעיא במתקן אצל יצרו בלבד. אלא אפילו צריך לו גם לכלבו.

משנה ד

נתגרשה האשה נראה הוא הדין דהוה מצי למתני אם הי"ל נכסים שאין לבעלה רשות בהן. חייבת. **אלא** דנסיב תנא מידי דשכיח.

לא אמרינן תמכור נ"מ בטובת הנאה. דלגבי בעלה ודאי מחלה. ואין קונה.

משנה ה

שנדון בנפשו עמ"ש בס"ד לעיל מ"י פ"ג.

פטור מכולן ואין צריך לומר ממלקות דפטור. כמ"ש בס"ד במו"ק ח"מ (סת"כ). יע"ש.

ומיהו מדת חסידות לשלם ג"כ לעבד שלו. והכי עבד שמואל עובדא. דבדק באמתיה. ויהב לה דמי בשתה (שילהי יו"ד) **ואע"ג** דלא נתכוין לביישה. כיון דלא אפשר בלא ביוש. הוי ליה בושת דבכוונה. **אלא** דשמואל לדינא ס"ל. דיש עבדים בושת. ואע"ג דבושת העבד. לרבו. מ"מ היה עושה כן להנצל מעונש. כמ"ש התו'.

איברא לכ"ע נמי ראוי והגון להחמיר כה"ג. וכענין שאמר איוב. אם אמאם משפט עבדיו וגו'.

משנה ו

התוקע נותן סלע כו'. כרמב"ם כו' ואותו הממון קצוב הוא דמי הצער והבושת והרפוי והשבת כו'. **והרי"ף** סובר שאלו דברים הקצובים אינם אלא בשביל בושה וצער כו'. ואם יש רפוי ושבת. הכל לפי הענין. ובזה לא יכלו חכמים לתן קצבה.

ונראין דברי הרב מדברי תלמיד. כי התוקע יכול לסמות עין המוכה או להפיל כל שניו. ע"י ההכאה באגרוף רשע. או לחבול בו ולהחליאו עד קרוב למות. כענין שכתוב. והכה איש את רעהו באבן או באגרוף גו' ונפל למשכב. והרי כתוב שבת ורפואה בצדו.

הא ודאי לא באו חכמים להקל דין החובל. מדין תורה. שלא ישלם אלא סלע. אפילו הזיקו ברפוי ובשבת כמה סלעים. אלא להחמיר עליו בדמי בושת וצער בלבד. השוו המדה. וזה מוכרח. ופשוט מאד.

מנה צורי וכתו' תימה שחלוקין כל כך כו' אבל ליכא למימר דל"פ ע"כ. **איכא** למימר דפליגי בפלוגתא דרי"ף ור"מ הנ"ל. ת"ק כרי"ף. ור"י כר"מ ס"ל. דלא נתנו דבריהם לשעורין חלוקין. אלא כללו כל הארבעה דברים ביחד. ושעור מנה ודאי יספיק לארבעתם. אפילו גדולה. חוץ מן הנזק. שצריך לשומו כעבד.

זוז הוא הדינר. שארבעה ממנו בסלע מדינה.

ארבע מאות זוז נ"ל לתת טעם. מה ראו לקצוב זה השעור לדמי בושת הגדול. לפי שהרי הוא כאילו שפך דמו. דחזינא דאזיל סומקא ואתי חיוורא. ודם הנפש משקלו כ"ה סלע. כמ"ש בס"ד בברכות הורי (פלג ח') וכן הוא דמי פדיונו.

ואמנם אע"פ שזה נחשב כש"ד. מ"מ איני עושה אלא מחצה. דאע"ג דאזיל סומקא. הדר אתי. משו"ה בדמי פלגא. סגי ליה. והיינו מאה סלע מדינה. שהם שתים עשרה סלע וחצי סלע צורי.

העביר טליתו. צ"ע היכי דמי. דלא מסתבר דאיירי בעטוף בטלית על בגדיו. דאין בשתו כל כך מרובה. והרבה בני אדם הולכין אף בשוק בלי טלית. אלא נראה דבמכסה בו גופו עסקינן. וכשמגלהו נראה בשרו ערום.

אי נמי בת"ח קמיירי. דלאו אורחיה בלא טלית. עמו"ק א"ח (ס"ח).

החובל בעצמו כו' פטור. קמ"ל דפטור אע"ג דלאו בר תשלומין הוי באיידי נקיט ליה. אע"ג דלא דומיא הוי דסיפא.

גם י"ל דפטור נמי מפגם משפחה.

משנה ז

קטע את ידי נראה פשוט הוא הדין לחבלה שאין בה חסרון אבר. דמידי הוא טעמא אלא משום צערא דגופא. דלא מחיל אנש.

אע"ג דאשכחן גבי נביא דאחאב כה"ג. שצוה לחברו להכותו. והכהו המכה הכה ופצוע (ולא עוד אלא שהממאן נענש מיתה) נביא שאני.

מיהו הכאה גרידא בלי חבלה. נראה שניתנה למחילה. **ושמא** רפואה היא לו (שכן יש שחובטין עצמן במרחץ בשבט עד שפך דם עליהם. ומועיל להם כהקזה. והעמדת כלי מציצה. וכויה בברזל. וזולת זה) **אבל** חבלה דאבר בסתם. אין תולין בצורך רפואה (אלא במשפט דיילי סדום) עד שיוודע בבירור.

אע"ג דבודאי איכא לאשכוחי כה"ג נמי. אפילו לקטוע אבר. כגון שעלתה לו נומי ביד או ברגל. שצריך לחתכה כדי שלא ישחת כל הגוף. אלא דבמילתא דלא שכיחא לא קמיירי. **שוב** ראיתי בתי"ט. שכתב ג"כ מסברא דנפשיה דהכאה ופציעה בלי חסרון ראשי איברים נמי.

ומשמע קצת דמפליג נמי מיהא. בין פציעה להכאה יבשתא. דסתמא ניתנה למחילה. דאיכא למתלי דמהני ליה ומעלי.

ומ"ש מהרפ"כ. שאם אמר בפירוש ע"מ לפטור. פטור. אפילו בחסרון ראשי איברים. ודאי נראין דבריו. **איברא** נ"ל דאינו פטור אלא מדיני אדם. שלא ניתן ליתבע עוד. בחמשה דברים. כיון דבהדיא פטריה. **אבל** חייב הוא מכל מקום בדיני שמים. זה לא ניתן למחילה. שהחובל בעצמו אינו רשאי. ונענש על זה. כדתנן לעיל. א"כ לא עדיף מגברא דאתי מחמתיה. אדרבה גרע משאר חובל בעלמא. דיצרא אנסיה. ומתקן הוא אצל יצרו. כי אין אדם שליט ברוח. אבל האי. קעבר אבל תשחית דגופא בחנם. ללא תועלת והנאה. **ואע"ג** דעשה רצון חברו. וחבריה מינח ניחא ליה. אפ"ה לא שרי. דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין. ואפילו שולחו נמי לא מיפטר. משום דבדינא רבה יש שליחות לדבר עברה (ולא עוד אלא אפילו בקרע את כסותו כו'. אע"ג דפטור. נ"ל פשוט דחייב מיהת בדיני שמים בכל גוונא. משום דקעבר אמימרא דרחמנא בל תשחית) **מיהו** היכא דודאי פליט מצערא אחרינא דרבה מניה. אין הכי נמי דמישרי שרי לכתחלה נמי. דכה"ג הנאה או הצלה לגוף ולשאר איבריו. הוא דהוי.

ובכה"ג אפילו על מיתה ורציחה עצמה. אינו נענש. כענין שאול. וכמ"ש רז"ל ואת דמכם לנפשותיכם אדרוש. יכול כשאול. **אלא** שעכ"ז לא הותר לשליח. וכמו שעשה דוד לעמלקי. עם שאפשר עילה מצא לו. מפני שעמלקי היה. ומצוה להרגו בלא"ה. אלא כלפי שהיה סבור שהתחסד עם שאול. לעשות רצונו ולמלטו מיד הערלים שלא יתעללו בו. גם הראה עצמו כצדיק ומתחסד עם דוד במה שהביא אליו התכשיטין שלקח משאול. וזכה בהן מן ההפקר. ואעפ"כ נתנם לדוד. והיה נראה כאכזריות וכמשלם רעה תחת טובה. אם היה דוד הורגו בלי סבה אחרת. לפיכך בקש עליו תואנה. כאילו הוא חייב מיתה גם מחמת זה המעשה עצמו. אע"פ שאינו דין תורה. ולא היה דמו מסור בידו בשביל כך. רק עלילה היתה. לקיים בו מ"ע דמחיית זכר עמלק. והתנצל עצמו לסלק מעליו טענת האכזריות הגדול. לפי מחשבת בני אדם.

אמנם מפציעת הנביא שאמר הכיני נא. אין ראיה. כמש"ל דעל פי הדבור. ודאי שאני. כי בכל מה שיאמר לך הנביא. שמע לו ועשה. חוץ מעבודה זרה.

עשה כן לאיש פלוני כו'. חייב. העושה.
ולא דמי להההיא דמשנה ו' פ"ז דלעיל. דהשולח חייב על מעשה שלוחיו. התם כסבורים שהוא שלו. אבל כאן הרי הוא אומר עשה כן לאיש פלוני. **מכל** מקום נראה שחייב האומר. בדיני שמים. אם סבור זה דברשות פלוני קאמר ליה. ושליחותו קעבד.
ואפשר כה"ג יש שליח לדבר עברה. דאפילו בדיני אדם חייב.
בין בגופו בין בממונו כתי"ט אפילו א"ל ע"מ שאני אשלם חייב. כו'. **ואינו** ברור. דהא בבא קמייתא. נמי שליחות לדבר עבירה היא. כדכתיבנא. אפ"ה מהני על מנת למפטריה מממונא. א"ה בדחבריה נמי. אי קביל עליה השולחו לשלומי מאי שנא משאר חיובי ממון. **איברא** דאיכא לפלוגי. בשלמא גבי דידיה גופיה. פקע חיובא בדיבורא בעלמא מחילה א"צ קנין. אבל הך שליחות כיון דלא בר עברה הוא. לא אשתעבד בדבור. ואינו נקנה באמירה. אפי' קנין לא מהני כה"ג. כך י"ל לכאורה ועדיין צ"ע.

פרק ט

משנה א

גזל מעוברת וילדה דין זה צריך ישוב קצת. ואע"פ שמן התורה למדוהו. קרא גופיה בעי טעמא.
ובשלמא רישא. שעשה הגזלן השינוי וטרח בו ניחא. **אלא** סיפא שינוי דממילא הוא. וא"כ מצינו חוטא נשכר. וירבו גונבי מעוברות. סמוך ללידתן. וטעונות. ויגזוז. ואחר לידה וגזיזה יחזיר מיד. ולא יוציא מאומה. וירויח הרבה. **תינח** לשטת הר"מ. דמיירי מתני' לאחר יאוש. דכי קני לה ביאוש סתמא. עבר זמן רב. וכבר הוציא עליה. ושבחה ברשותו.
וי"ל דלהרא"ש נמי אתי שפיר. דאפשר דמשלם טפי מדמי פרה וולדה. ורחל וגזתה. לפמ"ש תי"ט בשמו בסמוך. וצ"ע ברא"ש.
ונתעברה אצלו וילדה כו'. עתי"ט שכתב דלרש"י כו' בסיפא נמי דיחזיר הפרה כו' דכך לי שינוי המילוי. כמו שינוי הריקות. עיין מ"ש לפ"ז. **ואני** אומר אינו דומה. מילוי ולד ודאי דבר אחר הוא. שלא היה של נגזל. משא"כ פרה עצמה. לא נשתנה בריקות. וזו פרה שלו היא.

משנה ד

רי"א כו'. עתי"ט אם בעל הצמר אינו חפץ בצמרו אלא שיתן לו דמי הצמר הרשות בידו. וכ"כ המגיד כו'. שביד בע"ה לתת לו הצמר כו'. **ונכון** הוא. דהא ר"י קניס ליה. ויהיב ליה

דין גזלן. וקנייה אומן לכלי בשינוי. וקיי"ל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן (רמ"ז נתעלמה ממנו הלכה זו). **מיהו** כי לית לאומן לשלומי ליה במעות. ודאי יהיב ליה צמרו בשויו. דלא גרע מסובין. ועיין בהגה (דש"ע ח"מ סי' שנ"ד) ומ"ש שם בס"ד במו"ק **ונראה** דהר"מ ס"ל מזיק בעלמא הוי. וקיי"ל שמין שברים לניזק.

משנה ה

ש"פ עמ"ש בס"ד מ"ז פ"ד דב"מ.

אבל נותן לשליח ב"ד מפרש רשב"א בתוספתא שעשה נגזל. ובזה א"צ למ"ש תו'. וצ"ע בגמרא.

נתן לו הקרן עתי"ט שהעתיק לשון תו' **והשמיט** העקר. וכצ"ל. ונשבע אתרווייהו כו'. מוסיף חומש על חומש. העקר חסר.

משנה ו

חוץ מש"פ בקרן סד"א הני מילי דחשיב ש"פ ממון. כשהקרן כולו הוא ש"פ. או שלא מחל לו כלום. דהא חזינן דלא מחל מידי. אבל אי מחל על כל הקרן. ונשאר עדיין ש"פ שלא מחל עליו. הו"א לא חשיב. קמ"ל.

משנה ט

ומת אביו ואח"כ הודה. כך פירש"י.

קרן וחומש ואשם ה"ג בנוסח גמרא דילן.

משנה י

לא יירשנו ע"ל הר"ן בתי"ט עד אלא ודאי נכסים דידיה נינהו. אלא שאינו רשאי ליהנות מהם. **והו"ל** כאילו אסר נכסי עצמו על עצמו.

משנה יב

ליהויריב עמ"ש בס"ד בחי' גמרא רפ"ד דתענית.

אין חומש מעכב מלהקריב האשם. אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן. **כתי"ט** אינו מדוקדק כו'. וכיון שכבר קרבה. אין כאן עכבה. כו'.

י"ל דהחומש מעכב הכפרה בסוף. אף אם אינו מעכב את ההקרבה בתחלה. מ"מ כפרתו תלויה ועומדת עד שיתן חומש. **אי נמי** שירי מצוה הוא. מעלין עליו כאילו לא כפר. וכפר.

פרק י

משנה ב

נטלו מוכסין את חמורו אורחא דמילתא נקט תנא. דמוכס נוטל החמור עם המשא שעליה. דסתם חמור למשוי הוא. וממנו נוטל מכס. וכשמוצא עלילה לומר שהעביר המכס. שקיל לחמריה. ולא מסתפי. ולסטין אורחייהו דשמעי ושקלי מאי דאיכא גביה. ואזלי להו ולא מתעכבי.

נאמנת אשה או קטן כו' הואיל וקנין דבורים מדבריהם. **פירוש** קנין של זה המוצאם בשדהו. שזכתה לו שדהו וקנאם. אם באו מן ההפקר.

משנה ה

חייב ליתן לו כתי"ט ומלשון הרע"ב פ"ט דב"מ משמע שצריך שיאמר לו שיציל **ואני** אומר לא משמעכולי האי. התם שלא בפניו. צריך שיתנו לו רשות. ומשום דזוכין לאדם שלא בפניו. יכולים להרשותו על כך. ומסתיינהו בנתינת רשות.

משא"כ כאן שבפניו הוא. והלה שומע ושותק. סתמא ניחא ליה. ושתיקה כהודאה היא. דאל"ה מיבעי ליה למחויי.

לא יחזיר לו במדבר בע"כ. **ואם** החזיר וקבלו. פטור. אפילו אם אחר כך נאנס מידו ע"י שודדים שוכני מדבר. **ואצ"ל** שאם זה רוצה לקבל פקדונו שם. שאין הלה יכול לעכבו. אם לקח הפקדון עמו למדבר.